

No farem mai prou

XAVIER CARMANIU MAINADÉ

He llegit *Allez! Allez! Escrits del pas de frontera, 1939* a cavall de l'any 2010 i el 2011, mentre Catalunya escollia un nou president de la Generalitat i el Tribunal Suprem espanyol intentava dinamitar el sistema educatiu del meu país. He llegit aquest llibre a glops, amb un ull al passat i l'altre al present. I ho he fet en bars i cafès, durant trajectes ferroviaris entre Girona i Barcelona, al meu estudi, ben tapat al llit... Ho he fet a poc a poc perquè m'ha estat impossible llegir-lo de cop, i diria que a qualsevol persona amb un mínim de sensibilitat –i més si és catalana– li passarà el mateix.

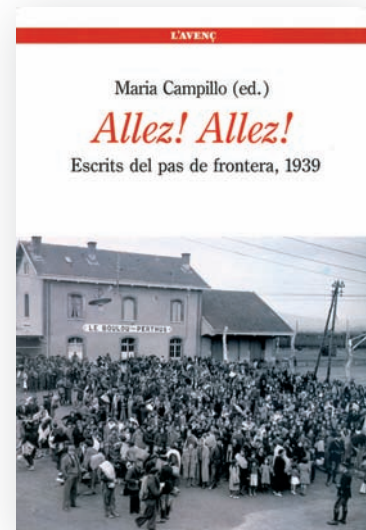
No és que els textos aplegats per la professora Maria Campillo siguin dolents. Ans al contrari! Són extraordinaris, imprescindibles..., quasi diria que d'obligada lectura. Però llegir-los fa mal perquè t'adones fins a quin punt la derrota de 1939 i el posterior exili van ser un desastre de magnituds ciclòpies.

En total, al llibre de Campillo s'hi reuneixen les impressions escrites per quaranta-una persones –set dones i trenta-quatre homes–, que descriuen què van veure i sentir quan la Guerra Civil era a les acaballes i l'única sortida possible era passar a França. La majoria dels noms que formen part del volum surten a les enciclopèdies i són d'una importància cabdal per a la història de la cultura catalana. Precisament per això, el primer que es percep és la pèrdua incalculable que suposa per a un país quedar-se sense personalitats de la potència intel·lectual de Pere Bosch-Gimpera, Antoni Rovira i Virgili, Josep Trueta o Francesc Trabal. És cert que molts altres van optar per tornar passats uns anys, però aquests tampoc no van poder desplegar les seves capacitats, per culpa de l'aparell repressor de la dictadura. Fos quin fos el cas de cadascú, els records que uns i altres ens han llegat del pas de la frontera demos-

tren que aquell moment se'ls va quedar gravat a l'ànima. Només cal llegir les pàgines del matrimoni Carles Riba i Clementina Arderiu; dels escriptors Tísner, Pere Calders, Joan Sales, Teresa Pàmies...; o d'artistes de la talla d'Agustí Centelles i Carles Fontserè, per esmentar alguns dels més coneguts.

Ara bé, més enllà de la rellevància de qui signa els textos, la seva major grandesa rau en el fet que permeten copsar els detalls més íntims de la tragèdia i sentir-la encara més endins, si això és possible. Així ens podem apropar a nosaltres mateixos, al que ens hauria passat si haguéssim tingut la desgràcia de viure aquell febrer de 1939: per exemple, haver d'abandonar els farcells amb la nostra roba a mig camí perquè pesaven massa. Lluís Ferran de Pol ho posa davant dels nassos del lector amb la mateixa cruïra que Magí Murià parla dels «paquets de lletres escampades, lletres, ben segur, de familiars, d'éssers volguts; i retrats, alguns amb dedicatòria, retalls que amb l'esverament provocat per una pluja sense pietat, aguantada al ras en una nit negra i freda, no han pogut ésser retrobats ni recollits». Tot allò, deixat a la seva sort, es convertí en «tones i tones d'objectes i robes mullades» que es van «podrir fatalment». Si haguéssim hagut de creuar la frontera hauríem distret la gana amb un tallet de xocolata, com el que va rescatar Vicenç Riera Llorca del fons d'una butxaca del seu tabard; ens hauria impressionat el coratge de la vídua manresana descrita per Teresa Pàmies; i ens hauria marcat fonamentalment la bondat d'un soldat com-

Els textos reunits al llibre permeten copsar els detalls més íntims de la tragèdia de l'exili

MARIA CAMPILLO (ED.)

Allez! Allez!
Escrits del pas de frontera, 1939

L'Avenç. Barcelona, 2010.
326 pàgines.

pany de Pere Calders, enginyer agrònom de professió, quasi més preocupat pel futur d'una mula abandonada que pel d'ell mateix.

En definitiva, la vida. La vida que es va escolar per una carretera on els que hi caminaven ho feien per acabar-la, trobar un refugi amable i una rebuda fraternal dels veïns del nord. La realitat va ser una altra: camps de concentració i uns impertinents «Allez, allez!» dels soldats francesos, que van enfonsar una mica més els vençuts en el mar de la humiliació que banyava els camps de refugiats.

Aquest 2011, quan fa vuitanta anys de la realització d'un somni republicà estroncat el 1939, no puc evitar preguntar-me si hem estat dignes del patiment dels nostres avantpassats. Què hem fet nosaltres per honorar-los? Què hem fet perquè els supervivents d'aquella tragèdia indescriptible tinguin la sensació que la seva vida i la seva lluita no van ser debades?

Per començar, convé llegir el llibre de Campillo i explicar-lo als fills. Potser així serem una mica més dignes de la fortuna que tenim i de la història que heretem.